

Vprašamo pa, ali ni delovanje »katoliško narodne stranke« bilo do sedaj na gospodarskem polju tako, kakršno so vedno izigrali? Je-li vladala v tej stranki res taka malomarnost glede slovenske narodnosti, da je treba sedaj to tako poudarjati pri novi stranki? In katoliško prepričanje? Tu nam je stranka nehote pritrdila, da je ravno »katoliško prepričanje« pri delovanju za narodni blagor — **postranska stvar**.

Smelo pa trdimo, da je imel imenovani poziv v »Slovincu« le ta namen, rehabilitirati »katoliško narodno stranko« ter jo priversti v oči razsodnejših ljudi zopet do neke veljave. Polično delovanje »katoliškonarodne stranke«, posebno pa delovanje brezobzirnih njenih voditeljev je privedlo to stranko ravno do one opolzke poti, kjer prične stranka razpadati. Posebno zadnje zasedanje deželnega zbora kranjskega otročje-naivni predlogi in ponesrečeni napad na deželnega predsednika so odprli tudi onim kratkovidnejšim oči, ki so do sedaj slepo verjeli praznim besedam klerikalcev. Posebno regulacija učiteljskih plač v zadnjem zasedanju dež. zbora, ki se je izvršila v obliki znanega kazinskega streljanja itd. je dovedla v okrilje »Slomškove zveze« toliko učiteljstva da ta impozantna zveza še občnega zbora ne more sklicati.

Obča volilna pravica ne vleče več, zakaj stranka je sama prišla do prepričanja, da taka preosnova volilne pravice ni po volji osrednji vladi, ker bi je ta ne predložila v sankcijo zaraditega, ker bi s tem vlada dala nekak preudic onim deželam, kjer bi prišla do besede socijalna demokracija. Vladi in ministru se pa katoliškonarodna stranka ne upa zameriti zaradi judeževih grošev. Da pa tudi stranka sama ne misli resno s svojo zahtevo o občni volilni pravici, nam kaj jasno govori »Slovenec« z dne 16. novembra t. l., št. 262, ko piše v uvodniku o zadnjih direktnih volitvah na Štajerskem tako-le: »Gotovo je, da naše ljudstvo še ni bilo pripravljeno in zrelo za novi način volitve.« Tu se zrcali vsa ona perfidnost te stranke, ko vedno in vedno poudarja, da ljudstvo zahteva občno volilno pravico. Ako že štajerski kmet ni zrel za tako volilno pravico, kako bo šele kranjski!

Edini namen tega poziva je torej bil, da pridobe nekaj pol slepih ljudi ter s tem hote ali nehote oslabiti narodno-napredno stranko. Toda vada je bila nastavljena tako površno, da ni sedel niti eden vabljenih na njo!

Ako je »Slovincu« v istini toliko do pozitivnega dela in do naroda slovenskega, bi se gotovo z vso vnemo poprijel onega društva, ki stopa skoro popolnoma po tistih potih, kakršne je začrtal »Slovenec« v svojem pozivu. In to društvo je »Akademija.« Obče je pa znano, kako je ravno ta časnik pozdravil to naidebudno, a »katoliški stranki« skrajno ne-ljubo ustanovitev.

Veliko, skoro bi lahko rekli, usodepolno napako je pa napravil »Slovenec« pri svojem enketovanju, ko je odprl svoja predala v prvi vrsti prononsiranim ali pa bankerotnim politikom. Po vsi pravici vzklika »Edinost« v svoji 326. številki t. l., da bi nikdar ne smel prvi objaviti svojih misli vodja te stranke, zakaj kakor le-ta poje, tako cvrče ostali. In drugega tudi ni pričakovati, kdor pozna nasilnost tega vodje, in — kruhek je pa le kruhek!

In slednjič! Ali je bilo res treba vsega tega vabljenja in razmotrivanja? Po naših mislih bi se ta misel lahko uresničila čisto tiho, neopaženo. Drugega menda ni bilo

treba, kakor da bi ti enketarji, ki so se do sedaj oglasili ali se še oglasiti menijo, izpremenili svoje delovanje v tem smislu in v tem smislu tudi vplivali na svoje podložne.

»Nova stranka« ni nikaka novost na slovenskem političnem polju. Isto, kar hoče sedaj »Slovenčeva« enketa, je hotela oživotariti »Naša straža« in hotel je imeti »Slovenski List« žalostnega spomina. Ker sta imeli pa obe podjetji isti namen: rekrutirali svoje člane edino-le iz narodno-naprednih vrst, kakor jo ima sedanja enketa, smo uverjeni, da ji v kratkem zapoje mrtvaški zvon, zakar bomo skrbeli tudi mi učitelji!

Pisarna

za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer.

XXIV.

Vprašanje: Lani je bil naš zastopnik pri zborovanju učiteljskega društva poročal o svojem letnem delovanju v okrajnem šolskem svetu približno tako-le:

»Udeleževal sem se redno sej okrajnega šolskega sveta ter sem v njih gorko zastavljal svojo besedo za učiteljstvo. Z veseljem moram priznati, da ni bilo to leto nobene disciplinarne preiskave. Vsi učitelji in učiteljice so se vedli korektno, kar je za naš okraj in naš stan vrlo lepo in jako hvalevredno. Naš okrajni šolski svet je učiteljstvu in šoli kaj prijazen. Jaz in moj tovariš se dobro razumeva s člani okrajnega šolskega sveta, sva v prijateljski dotiki z gospodom glavarjem in gospodom nadzornikom. Pri teh gospodih doženeva mnogo. Naj se le torej vsak z zaupanjem obrne do naju v vseh svojih zadevah!«

A tudi lekcije je bilo nekoliko, namreč:

»Nekateri tovariši naročajo preveč učil in potem pa še tako draga; treba je štediti in ne dragih učil kupovati in ne tako naglo, le počasi in ne vse obenem!«

»Nekateri tovariši vlagajo na okrajni šolski svet dolge vloge, v njih se sklicujejo na različne š-e, naredbe in zakone. To se mi dozdeva tako, kakor da bi se hoteli prav bahati, da nekaj znajo. A vedite, dragi mi tovariši in tovarišice, tega gospod glavar in gospod nadzornik nimata rada; zakaj dozdeva se jima, kakor da ju hočejo oni učiti ali kakor da bi okrajni šolski svet ne poznal zakonovih določb. — Zato le bolj kratko in manj bahato!«

Ker sem bil v okraju razmeroma šele malo časa, nisem ni najmanje slutil, na koga bi mogle meriti te pšice. Čeprav je bil vsak poročevalčev stavek v živem nasprotju z mojim mišljenjem in čutenjem, se nisem hotel iz osebnih ozirov oglasiti k besedi, a zaman sem pričakoval ugovora od svojih tovarišev. Vprašal sem se tihoma: »Ali je to podobno poročilu o delovanju zastopnika v okrajnem šolskem svetu?« Ne, to je bila nepotrebna hvala, graja in lekcija zastopnikova svojim tovarišem, do katere on niti upravičen ni. Spoznal sem iz tega poročila takoj, da učiteljstvo tega okraja nima zastopnika v okrajnem šolskem svetu, temveč okrajni šolski svet ima v učiteljstvu svojega zastopnika, da mu pošilja po njem svoje lekcije, grajo in hvalo. V takem glasu bi smelo zveniti nadzornikovo, a nikdar zastopnikovo poročilo.

Zastopnik učiteljstva po mojem mnenju ni upravičen hvaliti ali grajati učitelja javno ter mu dajati javno navo-

dila. Obratno. Učiteljstvo ima kot volilec pravico delovanje svojega zastopnika nadzorovati, hvaliti ali grajati ter mu po potrebi dajati navodila. On mora tudi takrat zastopati naše koristi in se za nas potegovati, če tudi smo mi morda zaslužili največjo grajo. On je naš odvetnik, a ne naš nadzornik.

Šele po preteku več mesecev mi je neki tovariš zaupal istino, rekoč: »Ona graja in lekcija je veljala tebi, vedeli smo zanjo, hotel te je z njo potlačiti.«

Povod graji je bil ta-le:

Prišedšemu v okraj, mi je bil okrajni šolski svet poveril v poročilo dve sosednji šoli. Slučaj je nanese, da je krajni šolski svet sosednje šole A. v nekem poročilu na okrajni šolski svet dolžil učiteljstvo svoje šole nekorektnega postopanja. Predsedništvo okrajnega šolskega sveta je bilo o neresničnosti trditve prepričano ter je zadevo odstopilo meni, naj sestavim besedilo odgovora. Kot poznavalec tamkajšnjih renitentnih razmer, sem sestavil obširen pouk, seveda v slovenskem jeziku, sklicevaje se na celo vrsto §-ov, koncem vsega konca pa sem načelniku zažugal redno globo, ako ne bode krajni šolski svet izvrševal narekovanih §-ov. To mojo vlogo so čitali pri seji okrajnega šolskega sveta. Da zastopniku njena obširnost ni ugajala, nisem bil jaz kriv, temveč njegovo naziranje. Dolga je morala biti zato, da so se ovrge vse trditve krajnega šolskega sveta s §-i in se mu dokazalo, da je učiteljstvo ravnalo korektno. Da bi se bil moral obrniti za svet morda do našega zastopnika, mi ni prišlo na misel, ker sem sam zadevo dodobra poznal in tudi sam vedel kaj mi je storiti.

To originalno njegovo poročilo mi je poklicalo v spomin ravno nasprotno realnost, ki sem jo dognal pred leti le zato, ker sem navlekel na kup toliko §-ov, da sem z njimi zamašil oblastim vse izhode. Bilo je namreč tako:

Pri svojem okrajnem šolskem svetu sem bil vložil na deželni šolski svet obširno utemeljeno prošnjo v neki važni zadevi, a okrajni glavar mi jo je vrnil z opombo:

»Okrajni šolski svet ne spozna za primerno, Vašo prošnjo z dne . . . predložiti deželnemu šolskemu svetu, zakaj dotične zakonite določbe, na katere se Vi v nji sklicujete, ne veljajo za Vašo zadevo.«

Toda meni ni hotelo v glavo, zakaj bi moje tolmačenje zakona ne smelo dospeti v obravnavo do višjih oblasti.

Vrnil sem torej vlogo okrajnemu šolskemu svetu s tem-le pojasnilom:

»Nekatere zakonite določbe so tako stilizovane, da se da njihov pomen razširiti in utesniti, zaradi tega se te določbe od različnih oblasti in v različnih časih različno tolmačijo. Smatram svojo zadevo važno ne samo za sebe temveč i za vse učiteljstvo, zato hočem izposlovati v tej zadevi pravno tolmačenje pri najvišji upravni oblasti v državi. Vloga naj se torej najprej predloži deželnemu šolskemu svetu.«

Pri deželnem šolskem svetu sem propadel. Neki njegov poročevalec mi je priznal: »Obžalujem, da tudi v vašem slučaju ne moremo drugače razsoditi, kakor smo doslej razsojevali v vseh podobnih. Če mi torej naznanjate, da boste ugovarjali, mi je tudi všeč; ako doženete ugodno razsodbo, se bomo v danih slučajih v prihodnje tudi mi ravnali po nji in to toliko rajši, ker se mi vaše tolmačenje ne zdi napačno.

Tudi pri naučnem ministrstvu sem pogorel ter se priprijel zadnjega sredstva, namreč tožbe na upravno sodišče.

Ko so prinesli nemški dnevnik obvestilo, da bo dne . . . upravno sodišče obravnavalo mojo tožbo zoper ministrstvo, so me nekateri tovariši pomilovali, rekoč: »Kaj si storil! Ti si upaš tožiti ministrstvo? . . . Izgubljen! . . .«

Toda meni se je njihova bojazen zdela nad vse smešna. Navdajalo me je živo prepričanje, da ne tožim oseb v ministrstvu, temveč njihovo tolmačenje zakonovih določb.

Pri obravnavi upravnega sodišča sem sam zagovarjal svojo tožbo ter ondi našteval celo vrsto §§. Predsednik sodišča, bivši ministrski predsednik grof Schönborn, me je enkrat v mojem govoru prekinil, rekoč: »Prosim gospoda tožnika, naj ne našteva toliko §§!« Odgovoril sem: »Svetlost, naštevam jih, da razvidi visoko sodišče naše dolžnosti v tej zadevi, zakaj iz dolžnosti izhajajo tudi pravice!« »A takol« se je začudil predsednik, »torej blagovolite le nadaljevati.«

Ko so odšli prisodniki sodišča v posvetovalno dvorano, je prišel pravni zagovornik ministrstva, jurist in ministrski tajnik dr. Braitenberg, k moji mizi rekoč: »Lepo je od Vas, da ste se v tem načelnem vprašanju do sem obrnili, ministrstvo vam tega ne šteje v zlo, temveč v zaslugo, če boste danes kaj dognali. Poglejte te akte! Prinesel sem vam jih nalašč na ogled, da spoznate, da se mi v nejasnih slučajih držimo doslednosti. Glejte, tule je naučno ministrstvo pred 10. leti popolnoma v enakem slučaju na Nižjem Avstrijskem razsodilo kakor v vašem, pritožnik ni šel višje in mi smo poslej vse enake slučaje, dosledno tudi vašega, tako razsodili. Vi ste se prvi pritožili na upravno sodišče, zato vam bom jaz prvi od srca čestital, ako danes kaj doženete. Razumeva se samo ob sebi, da se bomo odselej ravnali po današnji razsodbi upravnega sodišča. »S svojo tožbo pravzaprav sodelujete, da se tudi nejasne in še nedognane pravne razmere vašega stanú pomaknejo za korak bliže k popolnosti!«

Ko se je po tridesetletnem posvetovanju sodišče vrnilo v razpravno dvorano ter razglasila razsodbo, ki se je ujemala z mojim tolmačenjem dotične zakonite določbe, sem bil presrečen ne toliko zaradi svoje pridobitve, ki zaradi velikih stroškov ni hila podobna dobičku, temveč zaradi pridobitve vsemu učiteljstvu.

Ali bi mi ne bil mogel ministrski tajnik brati poštene lekcije po zgledu našega zastopnika, rekoč n. pr.: »Kako morete vlagati tako dolge vloge in se sklicevati na celo vrsto §§?! Ali mislite, da mi ne vemo zanje? Vi delate to iz baharije, češ, naj tudi mi vidimo, koliko slovenski učitelj zna! Zato le bolj kratko, pa manj bahatol!« Da, on bi le tedaj lahko tako govoril, če bi bil njegov dušni obzor omejen in utesnjen v najožje meje svojega rojstnega tirolskega hribovja, a tega ni storil, temveč je rekel, da je moja tožba proti ministrstvu sodelovanje, da se pravne razmere našega stanu pomaknejo bliže k popolnosti.

Ako bi bil jaz nazorov našega zastopnika, bi ne bil mogel sploh nikdar ničesar izvojevati.

Ker sedi v našem okrajnem šolskem svetu tudi tovariš, ki se je čutil naravnost konsterniranega, ko je moj krajni šolski svet ugovarjal proti okrajnemu šolskemu svetu na deželni šolski svet zoper znižanje (!) svojega proračuna in je širil med učiteljstvom smešno vest, da sem se jaz zaradi tega baje hudo zameril okrajnemu glavarju, nadzorniku in ostalim članom okrajnega šolskega sveta, moram vso to zadevo tu omenjati z namenom, da bi prišel dotični tovariš in tudi drugi morebitni užaljeni do prepričanja, da ugovori,

oziroma pritožbe proti okr. šol. svetu niso namenjeni ne proti glavarju, ne proti nadzorniku, ne proti zastopniku učiteljstva in tudi ne proti drugim članom, kakor tudi ne proti plenumu te korporacije, temveč edino le proti njegovemu sklepu, oziroma proti njegovemu naziranju in tolmačenju.

Rekurent niti vedel ni, kdo je glasoval za ali proti, on tudi po tem nikjer povpraševal ni, ker mu ni bilo treba za to vedeti, pač pa si je domišljal, da oba gospoda tovariša vkljub zastopnikovemu poročilu vendar mnogo ne doženeta v okrajnem šolskem svetu, ker nista mogla zabraniti niti znižanje proračuna. Sicer pa imam jaz o inteligenci glavarjevi in nadzornikovi boljše pojme ter ne morem verjeti, da bi tudi ta dva funkcionarja imela o ugovorih in pritožbah take nizke in smešne nazore, ki diše po srednjeveškem bizantizmu in rimski nezmotljivosti.

Naš zastopnik je pri zborovanju docela neopravičeno grajal naročevanje učil. Njemu naj bodo mar one šole, ki trpe na pomanjkanju učil, a ne one, ki imajo lepe zbirke. Ni se torej v očigled takih nazorov čuditi, če sem pri nekem zborovanju na vprašanje nekega tovariša, katera šola v okraju ima bralni stroj, samo jaz prijavil to učilo, a še danes ne verjamem, da bi ga nobena druga šola ne imela. Domišljam si, da se tovariši vprašanju niso hoteli odzvati. Šola nima nikdar preveč učil. Kar se tiče njihove cene, je ta po ceniku že naprej določena. Grajanu naročevanje učil se je nanašalo na mojo šolo, ki sodi v tisto srečno občino, ki je v enem in uprav tistem letu skupno s sosedno občino izplačala za farovške hleve in gospodarsko poslopje okroglih sedemnajst tisoč kron! Zaraditega sta menda tovariša v okrajnem šolskem svetu gledala na ceno, da se je proračunani znesek za učila v znesku 50 K znižal na 30 K, zakaj take občine, dobre plačnice, je treba pred šol. davkom varovati in zabraniti, da kupijo preveč učil!

Slavna »Pisarna« naj blagovoli to bolno zadevo razmotrivati in razsoditi. K., nadučitelj.

Odgovor: Zadevo ste sami jako dobro obrazložili in obravnavali. Ker nam uredništvo, sklicevaje se na svojo uredniško tajnost, ni moglo imenovati Vašega imena, je sklenil kolegij dohtarjev, Vas tem potem prositi, da vstopite v naš krog. Spoznavamo v Vas izvstno moč, ki bi mogla z lepim uspehom sodelovati v naši »Pisarni«. Svoj pristop blagovolite javiti uredništvu. Dohtar Ribič.

Za slovensko šolo v Trstu.

V nedeljo, dne 20. pret. m. so priredili tržaški Slovenci imponenten shod v prilog slovenski ljudski šoli v Trstu.

Mi smo vedno stali z vso odločnostjo na strani tržaških rodoljubov, kar dokazujejo mnogi članki v našem listu in kar izpričuje tudi »Zavezino« zborovanje v Trstu, kjer je vse napredno učiteljstvo povzdignilo svoj glas za popolnoma opravičeno zahtevo tržaških Slovencev. Vse to so menda gospodje voditelji pozabili in iz hvaležnosti nam niso podali nobenega poročila o svojem zborovanju, kaj šele, da bi nas povabili nanj, ko naj ima vendar na zborovanju za slovensko šolo tudi slovenski učitelj svoj uvaževanja vredni glas!

Poročila o tem zborovanju torej ne moremo priobčiti, pač pa priobčujemo obe resoluciji, ki so ju sprejeli zbo-

rovalci in ju tudi takoj po shodu izročili c. kr. vladi, in sicer v roke dvornega svetnika Schwartz.

Resoluciji se glasita doslovno:

Tržaški Slovenci, zbrani danes, dne 20. novembra 1904, na javnem shodu v »Narodnem domu« v Trstu

ponavljajo

najslovesneje svojo že od leta 1885. tolikokrat v vlogah in na javnih shodih stavljeno zahtevo po ustanovitvi slovenske ljudske šole v mestu tržaškem in z ozirom na to: da je po uradni statistiki slovenske zasebne ljudske šole in c. kr. nemških ljudskih šol v Trstu izkazanih nad 1000 za šolo godnih otrok slovenske narodnosti, ne glede na to, da je najmanje enako število slovenskih otrok prisiljeno pohajati italijanske ljudske šole, da zahteva kardinalno pedagoško načelo, naj dobivajo otroci elementarni pouk v svojem materinem jeziku, da člen XIX. osnovnih zakonov priznava popolno enako pravnost vseh deželnih jezikov v šoli, uradu in javnem življenju ter določa, da imajo javne šole v deželah z mešanim prebivalstvom biti urejene tako, da se more vsaka narodnost izobraževati v svojem jeziku, ne da bi se jej bilo treba priučevati drugemu deželnemu jeziku, da bi bilo skrajno krivično in naravnost nezaslišano, ako bi morali slovenski otroci ob znanih zelo neugodnih lokalnih vremenskih razmerah in ob nevarnostih, spojenih z velikanskim cestnim prometom svetovnega trgovskega mesta hoditi iz mesta do eno uro daleč na kmetske šole v okolico, da so sedaj po odločbi c. kr. upravnega sodišča ovrženi vsi tisti izgovori, ki so služili vladnim oblastim, da so zavračale nujno in v vsakem obziru opravičeno zahtevo tržaških Slovencev,

izražajo

svoje ogorčenje na brezmejnem zavlačevanju tega vprašanja in pristanskem postopanju od strani c. kr. vlade,

zahtevajo

da se vlada in posebno c. kr. namestništvo v Trstu loti odslej te stvari objektivno, brez ozira na katerosibodi stran in da se drži strogo načel, izraženih od najvišje upravno-sodne inštanice, in posebno osnovnih zakonov, na katere so vsi c. kr. uradniki prisegli:

proglasa

vlado odgovorno za vse nedogledne posledice nečuvne krivice, storjene tržaškim Slovincem na šolskem polju; in

pozivlja

c. kr. vlado najodločneje, da v najkrajšem času reši vprašanje slovenske ljudske šole v Trstu po razmerah in potrebah po zakonu in pravici in na način, ki bo dostojen kulturne države.

Dodatna resolucija soc. demokrata gosp. Kopača pa se glasi:

Jugoslovanski socialno-demokratski proletariat v Trstu sklene z ozirom na temeljne nazore soc. demokratične stranke glede dosege ljudskih in srednjih šol s slovenskim učnim jezikom v Trstu sledeče:

Soc. demokratična stranka je mednarodna stranka, ona obsoja predprave narodov, prav tako, kakor obsoja one po rojstvu in rodu, ter priznava vsakemu narodu enake pravice v vsakem oziru. V tem, ko to konstatira, izjavlja obenem najodločnejši protest proti šovinistični nacionalni borbi, ki ima svoj izrastek v vladajočem avstrijskem sistemu.

Uvažuje, da tvori slovenski živelj v Trstu veliko manjšino prebivalstva, katero se neopravičeno prezira, izraža